

OSMAN GÜVENİR'İN ÜÇ PENCERE ROMANI ÜZERİNDE MOTİF KATEGORİLERİNE DAYALI BİR İNCELEME

A Study on Osman Güvenir's Novel "Üç Pencere (Three Windows)" Based on
Theme Categories

Hüseyin EZİLMEZ*

Özet: "Üç Pencere", Kıbrıs Türk edebiyatının güçlü kalemi Osman Güvenir'in belge nitelikli bir romanıdır. Eser bir Kıbrıs Türk gencinin siyasî, sosyal ve kültürel durumunu gözler önüne sererken, 1955-1974 arasında Kıbrıs'ta yaşananlara temas eder.

Eserde Kıbrıs'la beraber roman kahramanının Türkiye ve Londra'daki hayatı da anlatılır. Böylece yazar, üç farklı mekânda, üç pencere açarak romanın olay örgüsünü verir. Realist bir yazar olan Osman Güvenir, Üç Pencere'de kahramanı Özkan Adakan'ın hayatını başarıyla tasvir eder. Kıbrıs'ta yaşanan savaş ve çatışmalar, göçler, huzursuzluklar, umutsuzluklar; Türkiye'deki siyasî ve sosyal ortam; Londra'ya göçen Kıbrıs Türklerinin yozlaşan hayatları ve Özkan Adakan'ın yaşadığı büyük aşk tüm gerçekliğiyle ortaya konur. Bir başka ifadeyle bu eser, Özkan Adakan'ın güçlü iç ve dış çatışmalarla dolu olan yaşam öyküsüdür.

Anahtar kelimeler: Osman Güvenir, Özkan Adakan, Realist Roman, Motif Kategorileri.

Abstract: "Üç Pencere" is a documentary novel by Osman Güvenir, the powerful writer of the Turkish Cypriot literature. The novel touches on the events in Cyprus between the years 1955-1974 while portraying the political, social and cultural status of a Turkish Cypriot youngster.

The novel depicts the protagonist's life in Turkey and London as well as in Cyprus. Thus, the writer opens three windows in three different locations to expose the novel's storyline. As a realistic writer, Osman Güvenir successfully describes the life of Özkan Adakan, the novel's protagonist, in "Üç Pencere". The war and the hostilities in Cyprus, migrations, the unrest, hopelessness, the political and social atmosphere in Turkey, the degenerating lives of the Turkish Cypriots who migrate to London and the great romance Özkan Adakan has had are depicted in complete reality. In other words, this is Özkan Adakan's biography, which abounds in vigorous internal and external conflicts.

Key words: Osman Güvenir, Özkan Adakan, Realistic Novel, Theme Categories.

* Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı Öğrencisi.

Giriş

Osman Güvenir (1943-....), hikâye, roman, tiyatro yazarı, dramaturg, şair ve ressam olarak çok yönlü bir sanatçıdır.¹ Eserlerinde, insan-yaşam konusunu ele alan, çevre-mekân ve kişi tasvirlerine çok önem veren yazarın realizm ve natüralizme yaklaştığı rahatlıkla söylenebilir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "*Belki cemiyetteki hadiseler bir içtimâiyât mütehassısı için iyi bir malzemedir*" ve "*Cemiyet dışında hiçbir realite yoktur*" (Akı, 1960: 43) fikirleri realist özellikler gösteren Osman Güvenir'i tanımlar gibidir. Zira o, Kıbrıs Türk toplumunun mazisine-yaşanmışlıklarına ve toplumdaki değişmelere âdeta bir sosyolog gibi temas eder. Hikâye, roman ve oyunlarında yaşadığı toplumu derinden gözlemler, değerlendirir, hemen her mekânı en ince teferruatına kadar canlandırarak bütün gerçekliğiyle göz önüne serer. Acıları, yoklukları, ölümleri, keder ve sevinçleriyle buram buram Kıbrıs kokan bu eserlerde Güvenir, Tanpınar'ın roman ve romancı için söylediği şu sözlerle örtüşür: "*Hayatımız dardır; karışık. İyi ama, bu hayat nihayet vardır ve yaşıyoruz, nefret ediyor, ıstırap çekiyor, ölüyoruz. Bir romancı için bu kadarı yetmez mi? Bir tek insanın ıstırap çektiği yerde insanlara söylenebilecek her şey vardır.*" (Tanpınar, 1998: 48)

Osman Güvenir'in ilk romanı olan *Üç Pencere* 2011 senesinde Alfa Yayınları'ndan çıkar. Kıbrıs Türk Edebiyatı'nda daha çok hikâyeci kimliğiyle ön planda olan yazar, *Üç Pencere*'yle roman sahasına da adım atarak haklı bir yer edinir. Bu yazıda, romanın barındırdığı motifler tespit edilerek özelliklerine ve kategorilerine göre incelenecektir.

¹ Osman Güvenir, 14 Şubat 1943 yılında Lefkoşa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Lefkoşa Haydarpaşa İlkokulu ve Haydarpaşa Ticaret Lisesi'nde yaptı. Daha sonra Londra'da Yüksek Muhasebe eğitimi aldı. 2010 Haziran'ında Yakın Doğu Üniversitesi Sahne Sanatları Fakültesi Dramatik Yazarlık Bölümü'nden Dramaturg olarak mezun oldu. Otuz yıla yakın yerel gazetelerde köşe yazarlığı yaptı. Gençlik Spor ve Kültür Dairesi'nin açtığı Ulusal Öykü Yarışması'nda bir birincilik, bir ikincilik ve bir de mansiyon kazandı. Bunun yanı sıra Defne Dergisi'nin 2008 yılındaki öykü yarışmasında üçüncülük kazandı. Günaydın Kıbrıs Gazetesi'nin açtığı "Ulusal Marş Yarışması"nda söz yazarlığında birincilik ödülü aldı ve devletin ilk Ulusal Marşı'nın söz yazarı olarak onurlandırıldı. Dört dramaturg arkadaşı ile yazdığı "Kıbrıs Hikâyeleri" adlı tiyatro eseri, Mitos-Boyut Yayınevi tarafından kitaplaştırıldı. "Hesaplaşma" adlı tiyatro eseri de, Ankara Devlet Tiyatroları Edebiyat Kurulu'na onaylandı ve repertuara alındı. Pek çok devlet sergisine tabloları ile katıldı ve iki tablosu devlet tarafından pul olarak basılarak dünya filateli kataloglarına geçti. İki kişisel, bir de karma sergi açmıştır.

Yayınlanmış Eserleri: Bitmeyen Dua (şiir, 1966), *Özümdeki Damlalar* (şiir, 2003), *İlk ve Son Resim* (öyküler, 2005), *Kaybolan Hayat* (öyküler, 2008), *Kıbrıs Hikâyeleri* (tiyatro, 2010), *Üç Pencere* (roman, 2011).

Osman Güvenir hakkında etraflıca bilgi için şu kaynaklara bkz.

- Harid Fedai, "*Kıbrıs Türk Edebiyatı*", *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 9*, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 421-424.
- Suna Atun-Bülent Fevziöğlü, *Kıbrıs Türk Edebiyatı'nda Öykünün 107 Yıllık Kronolojik-Antolojik Tarihsel Süreci 3. Cilt*, Samtay Vakfı Yayınları, Birinci Basım, Lefkoşa 2008, s. 2-21.
- Bener Hakkı Hakeri, *Kültürümüzde Sanatçılar ve Yazarlar İsimler Sözlüğü*, Hakeri Yayınları, Lefkoşa 2000, s.126.
- Bener Hakkı Hakeri, *Kıbrıs Türk Ansiklopedisi Cilt II*, Kıbrıs Gazetesi Yayını, Lefkoşa 1992, s. 281.

Romanın Konu-Tema Amaç Biçim Dil ve Üslûp Özellikleri

Sanat eserlerinde, belli aralıklarla tekrarlanan, bazen ufak tefek farklılıklar göstermekle beraber, ana hatlarıyla sabit özelliklere sahip küçük unsurlara “motif” adı verilir. Motifler, kompozisyona dahil olduklarından, eserin şekil almasında yani iç yapısında, organizasyonunda önemli rol oynarlar. Bu bakımdan edebî eseri, bir halıya veya bir musiki parçasına benzetmek mümkündür. Bir halı nasıl belli aralıklarla tekrarlanan ve bazı küçük farklılıklar gösteren bir motifler kompozisyonu ise, bir edebî eser de motiflerden vücuda gelmiş bir bütündür. Bir musiki eseri de “leit-motiv”e bağlı çeşitli motifler dizisidir. Bu motifler belli aralıklarla tekrarlandıkları için, bir edebî eserde yazarın ana fikrinin ortaya konulmasında da yardımcı olurlar. (Kerman, 2009: 122)

Motifleri kendi içinde şu özelliklere sahip olarak görürüz:

Motif konudur: Kıbrıs'ta EOKA tedhişinin başladığı 1955 ile Mutlu Barış Harekatı'nın gerçekleştiği 1974 yılları arasındaki dönemi anlatan roman, Özkan Adakan ve ailesi ekseninde Kıbrıs Türklerini, Rum baskı ve zulmünü, acıları, göçleri, yozlaşan değerleri ve kahramanın Kıbrıs-Londra-İstanbul hayatını konu edinir.

Motif bir amacı ifade eder: Motif aynı zamanda bir eserin fikri ya da teması demektir ve eserin amacını ifade eder. Bu eserin amacı da bir Kıbrıs Türk mücahidi olan Özkan Adakan'ın yaşadıklarından hareketle, Kıbrıs Türk mücadelesinin değerini anlatmak ve sosyal, siyasî, kültürel açıdan kişilerin ve toplumların nerden nereye geldiklerini göstermektir.

Motif kendine uygun bir maddeyi taşır: Sanatçıların eserlerine akseden konu-tema ya da fikirler onların yetişme tarzları, gözlemleri, deneyimleri kısacası yaşadıklarıyla doğrudan ilgilidir. Kıbrıs'ın siyasî ve sosyal çalkantılarla dolu yakın geçmişine tanıklık eden Osman Güvenir'in eserine bunları yansıtmasından daha doğal bir sebep olamaz. Uzun mücahitlik yıllarında bizzat mücadelenin içinde bulunmuş olan yazar, yaşadıklarını ve tecrübelerini eserine taşımıştır.

Motif kendine uygun bir teknik, biçim, dil ve üslûp arar: Bu romanda, Kıbrıs Türk halkının 1955-1974 yılları arasındaki ulusal mücadelesi, kişilerin ve toplumun geçirdiği değişim ve bu değişimin yarattığı sancılar, buhranlar gözleme dayalı bir yöntemle ele alınıp anlatıldığı için eser realist-gerçekçi roman türünün bir örneği olarak kabul edilebilir. Yani *Üç Pencere* adlı bu roman, üslûp bakımından realist bir eserdir. Çünkü, Kıbrıs Türk insanının iç ve dış dünyasını oluşturan olay ve olgular çarpıtılmadan, abartılmadan olduğu gibi verilmiştir. Konu Kıbrıs Türklerinin hayatından seçilmiş, insanın insanla ve toplumsal çevresiyle olan ilişkileri konu edilmiştir. Bu yönleriyle eseri bir belge roman olarak da sayabiliriz. Zira, konu gerçekten yaşanmıştır ve tarihî belgelerle kanıtlanabilmektedir.

Yazar, Kıbrıs'ın en zor yılları denilebilecek zaman diliminde gelişen siyasî ve sosyal olayları, Kıbrıs Türk toplumunun günlük hayatına, yaşam biçimine, insanların

duygularına, aile, arkadaşlık ve aşk ilişkilerine nasıl yansıdığını yalın, anlaşılır, akıcı bir dille ve içten-samimi bir üslûpla ifade etmiştir.

Motif Kategorilerinin Tespiti

Motifler edebî eserlerde üç hakim-dominant şekilde gözükürler. Bunlar “duygu”, “hareket” ve “karakter” kategorileridir. Bu ana motifler dışında, bir edebî eserde çeşitli duygulara seslenen şu alt motifler de mevcuttur: “hayret ve merak”, “yüceltme-övme”, “ümitsizlik”, “hiciv-satir”, “komedi-gülünçlük”, “hafif meşreplik-cinsellik”, “temaşa-seyir” ve “itiraf”.

Üç Pencere romanının hakim-dominant motifleri “duygu” ve “hareket” tir. Eserin başkahramanı Özkan Adakan’ın mücahitlik yıllarındaki duyguları, vatani ve milleti için yaptığı fedakarlıklar, ailesinin millî mücadeledeki tutumu, İstanbul’da Jale’yle yaşadığı büyük aşk, özlemleri, beklentileri, hayatta karşılaştığı büyük acılar birinci planda anlatılır. Özkan, yaşanan siyasî ve sosyal olayların sarsıntısıyla sağa sola savrulur; duygularını, iç hesaplaşmalarını, öfke, isyan ve umutlarını sergiler. Bütün bunlar romanın duygu planını öne çıkarır, esere bir lirizm katar. Yine romandaki geniş ve ayrıntılı çevre-mekân tasvirleri, kahramanın duygu ve düşünce dünyasını veren, iç dünyasını yansıtan ruhî portreler de eserin bir duygu romanı olduğuna işaret eder. Öte yandan romanın olay örgüsünün Kıbrıs-İstanbul-Londra üçgeninde geçmesi, mekân ve zamanın sürekli olarak değişmesi ve kahramanların mazi koridorlarında gidip gelmeleri de eserdeki hareket unsurunu teşkil eder. Romanda, umumiyetle hareket bildiren fiillerin kullanılması, onun yine bir hareket eseri olduğunun ispatıdır.

Duygu ve hareket ana motiflerini ihtiva eden *Üç pencere*’de bu kategorilerin içerisinde insan ruhunun çeşitli bölgelerine, duygularına tekabül eden alt motifler de yer alır. Bunları romanın bölümleri içinde tespit edebiliriz. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, yazar romanı teknik olarak bölümlere ayırmaz. Fakat romanın adından da anlaşılacağı gibi, olay örgüsü üç farklı pencereden cereyan eder ve bu pencerelerin her biri romanın bölümleridir. Şimdi de bu bölümleri tek tek ele alıp buralarda öne çıkan motifleri tespit etmeye çalışalım:

Romanın birinci bölümü olan Kıbrıs penceresi, başkahraman Özkan’ın ilkokuldan lise yıllarına kadar olan dönemini kapsar. Bu dönem 1955 ile 1964 arasındır ve Kıbrıs’ın en fırtınalı yıllarıdır. Bu bölümdeki olaylar dizisi şöyle gelişir: Mehmet ve Cemile’nin oğlu olan Özkan EOKA terörünün başladığı 1955’li yıllara kadar Lefkoşa’da mutlu bir çocukluk geçirir. Bu dönemde yakın arkadaşları arasında bir de İngiliz çocuk vardır. Özkan, babası adada görevli bir asker olan Tony’le çok iyi anlaşır. Ancak günün birinde babasının görev süresinin bitmesiyle Tony Kıbrıs’tan ayrılır. Özkan’ın çocukluğu babasından dinlediği hikâyelerle ve ailesine ait babasının anlattığı anılarla dolu dolu geçer. 1955 yılına gelindiği zaman Kıbrıs Rumları Enosis

(Yunanistan'a bağlanma-ilhak) düşüncesini gerçekleştirmek için yer altı terör örgütü EOKA'yı kurarlar ve tedhiş hareketlerine başlarlar. Yazar, bu durumu Özkan'ın ağzından şöyle anlatır:

“Çocukluğumuzun en güzel günlerinde EOKA'nın bombaları patlamaya başlamıştı. Bizler yeni yeni palazlanmıştık. Ortaokul yıllarımızın rüzgârlarının esmeye başladığı, yüzümüzün sivilce dolduğu, güzel kızları görünce yüreğimizin hopladığı zamanlar...

İşte o günlerde kendimizi bir kavganın içinde bulmuştuk. Hemen hemen her gün bir olay oluyordu. Rumlar kafalarına koymuşlardı. “Bu ada Yunan adası olacak” diyorlardı. O kavganın içinde asfaltın üstünde “EOKA” ve “ENOSİS” kelimelerini ilk kez görmüştük. Öğretmenlerimize bu iki kelimenin anlamını sorduğumuzda bize anlamlarını anlatmışlardı.” (Güvenir, 2011: 12)

Yukarıda zikrettiğimiz parçada o dönemi yaşamış, olaylara tanıklık etmiş yazarın anıları söz konusudur. Yani burada yazar, yaşanmışlıklarına dair “itiraf”ta bulunur.

Özkan, ortaokul yıllarına geldiğinde kendini bir anda toplumsal olayların ortasında bulur, okul arkadaşlarıyla beraber Enosis karşıtı nümayişlere katılır. Ancak çocukluğunu yaşamaktan da geri kalmaz. O zor zamanlarda bile, arkadaşlarıyla vakit geçirmek, oyunlar oynamak onun için bir zevk olur:

“O günlerin örfi idaresi insana ürküntü verirdi. Dehşet verici sessizliğin arkasından nelerin geleceğinin muhasebesini yapardı insanlar. Sokakların boşluğu ve sessizliği hep bize yarardı. Bizim sokakta oturan çocuklarla birlik olur ve sessiz sokaklarda maç yapardık. Ne güzeldi sessiz sokaklarda top oynamak! Bazen topumuz komşuların rengârenk güllerle kaplı bahçesine kaçar, bazen da mürver ağaçlarının üstünde kalırdı. Yine de kurtarırdık kaçan topları. Gerçekten o sessiz sokaklar bir başkaydı.” (Güvenir, 2011: 14-15)

1958 yılına geldiği zaman Özkan lise talebesidir ve toplumsal olaylar da en şiddetli günlerini yaşamaktadır. EOKA'nın yollara kurduğu barikatlar, sokağa çıkma yasakları Kıbrıs Türklerini buldukları yerlere hapseder. EOKA tarafından ovalarda kurşunlanan çobanlar, yollardan kaçırılan insanlar toplumsal kavgaları ve kinleri daha da büyütür. Bu arada, Kıbrıs Türkleri kendilerini EOKA'ya karşı savunmak amacıyla TMT'yi kurarlar. Özkan'ın babası Mehmet kendini millî mücadeleye adanmış TMT mensubu bir mücahittir. Veterinerlik yapan Mehmet, zaman zaman köylere gitmek bahanesiyle ortallardan kaybolur, bu durum karısı Cemile'yi şüphelendirir. Daha sonra Mehmet'in TMT mensubu olduğu anlaşılır:

“Bazen de: “Keçi hastalandı, hayvanlarda hastalık baş gösterdi “ der ve işin içinden çıkardı. Annem pek yutmazdı ama yutar görünürdü. Hatta Ankara’ya silah eğitimine gittiğinde bile; “Veterinerlik üzerine bir kurs görüp geleceğim” demişti anneme. Annem ona inanmıştı. Bizde inanmıştık kız kardeşim Hülya ile. Meğer yıllar sonra toplumsal kavgalarımız başlayınca, babam soluğu cephede almıştı. Herkes de onun bir TMT’ci olduğunu anlamış, o gizliliğin sırrı da o zaman çözülmüştü.” (Güvenir, 2011: 20)

Yazar babasının TMT’ci oluşu ve vatani uğruna canını hiçe saymasından gururlanırken burada Türklük-milliyetçilik duygusuna bir “yüceltme” yapıldığı rahatlıkla söylenebilir:

“Ne yalan söyleyeyim, babamla bir kez daha gururlanmıştım. Cesur, yürekli ve kalbi vatan sevgisiyle dolu bir adamın evladı olmak güzel bir şeydi.” (Güvenir, 2011: 25)

1963 olayları patlak verdiği zaman baba Mehmet mücahit olarak cepheye koşar:

“Cemile bana bak! Bu bir ölüm kalım meselesi. Cepheye ben gitmezsem, sen gitmezsen, öteki gitmezse kim gidecek? Kim çarpışacak bu vatan için? Bu çocukların, öteki çocukların hayatı ne olacak çarpışma olmazsa?”

Babam onurlu adamdı. Dirayetli ve sözünü geçiren bir adamdı. Giderken kız kardeşim Hülya’yla beni öptüğünde bana şöyle demişti:

‘Oğlum bu ailenin benden sonraki reisi sensin. Belki dönemem. Ailemiz, evimiz, onurumuz... Her şey sana emanet.’ “ (Güvenir, 2011: 27)

1963 çarpışmalarıyla beraber Özkan’ın okul hayatı kesintiye uğrar. Zira öğretmenler ve öğrenciler mücahit, okullar da göçmenlere sığınak olur. Kıbrıs Türkleri bu çetin koşullarda en zaruri temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanırlar. O zor günlerde derme çatma bir tütün fabrikası Türk hastanesine dönüştürülür. Aşağıdaki parça yazarın gözüyle bu hastanenin tasviridir ve burada “temaşa-seyir” motifiyle birlikte, o acı dolu zamanların âdeta “itiraf”ı bahis konusudur:

“Liderlik döndü dolaştı, Abdi Çavuş Sokağı’ndaki eski tütün fabrikasından bozma binayı, derme çatma bir hastane yaptı. Hastaları balya vinçleri ile çekerlerdi yukarıya. Duvarları tütün kokardı. Odaları selotekslerle bölünmüştü. Bütün mücahitler ellerini kollarını sıvamışlardı o binayı hastane haline getirebilmek için. Bölümler, büyük tüccarlardan alınan malzemelerle yapılmıştı. Bölümlerin üstü açıktı. Birisi bir tarafta öksürse, aksırsa, öteki rahatsız olurdu.

Özellikle ameliyat sonrasında yataklarına yatan hastalar, cepheden gelen yaralıları, hastane içindeki gürültüden müthiş rahatsız olurlardı. Yeni doğan bebeklerin ağlayışları, sancılı kadınların çığlıkları, bir cehennemin korusu gibiydi.” (Güvenir, 2011: 39)

63 göçmenleri arasında Mehmet'in arkadaşı İrfan ve karısı Nurcan da vardır. Yeni evlenen bu çift bin bir zorlukla yaptıkları KüçükKaymaklı'daki evlerinin yakılışına tanık olurlar. Yanmış evlerinin duvarlarını görebilmek için sınıra giden yeni evliler, yüksek binalara çıkıp evlerini seyrederek (s.42). İrfan ve Nurcan evlerinin yakılmasından sonra Lefkoşa'daki Abdi Çavuş Sokağı'nda bulunan marangoz atölyesine yerleşirler. Onların buradaki sefil yaşamlarının tasviri son derece dikkat çekicidir (s.41-42). Bu bölümde de “seyir-temaşa” motifi hakimdir.

Babası Mehmet'ten sonra henüz lise çağlarında olan Özkan da mücahit olarak cepheye alınır. Özkan, Ermu Sokağı'ndaki bölükte diğer lise arkadaşlarıyla birlikte Rum'a karşı çarpışır, nöbet tutar, kısacası vatani için ne gerekirse yapar. Bu arada gündüzleri de okuluna devam etmeye başlar. Onun bölükteki en yakın arkadaşı Zorlu'dur. Zorlu'yla nöbetlerde uzun uzun sohbet eder, geleceğe dair hayallerinden, umutlarından bahseder. Liseyi bitirdiği yıl çatışmaların yoğunluğu ve imkânsızlıklardan ötürü yüksek tahsil için Türkiye'ye gidemez. Ama ertesi yıl Bayraktarlığın aldığı tedbirlerle Özkan ve diğer arkadaşları yüksek tahsil için Türkiye'ye gönderilirler (s.59).

Ana hatlarıyla romanın olay örgüsünü verdiğimiz birinci bölümde, hakim olan motiflerin; vatan-Türklük-milliyetçilik duygularına yapılan “yüceltme-övmeye”, savaşın getirdiği yıkım, felaket ve acıların bir Kıbrıs Türk mücahidinin dilinden “itiraf”ı ve bu olaylar sırasında yaşananların “seyri” olduğunu ifade edebiliriz.

Romanın ikinci bölümü ya da başka bir ifadeyle ikinci pencere İstanbul'da açılır. Özkan, Kıbrıs'ın fırtınalı günlerini geride bırakarak İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Mimarlık Fakültesi'ne kaydolar. İstanbul Özkan için hem yeni bir mekân hem de yeni bir hayatın başlangıcıdır. İstanbul'a gelir gelmez yaşamına yeni bir yön çizecek olan öğrenci olaylarının içinde bulur kendini. Burada sağ görüşlü ve Atatürkçü düşüncenin savunuculuğunu yapan grubun yanında yer alır. Kıbrıs'tan arkadaşı olan Zorlu'yla yolları ayrılır. Zira Zorlu Marksist Leninist düşüncüyü benimseyen sol görüş taraftarıdır. Zorlu'yla karşılaştıkları zaman onu bağlandığı düşünceden vazgeçirmeye çalışır ancak muvaffak olamaz. Bir süre sonra Zorlu vurularak öldürülür. Özkan sağ sol çatışması yüzünden doğru dürüst derslere giremez ve üniversitede bir yıl kaybeder. Özkan'ın ardından kız kardeşi Hülya da yüksek tahsil için İstanbul'a gelir, kız kardeşinin gelişiyile Özkan ideolojilerden uzak durmaya çalışır.

1968 yılına gelindiği zaman Kıbrıs'taki olaylar biraz yatışır ve Özkan üçüncü sınıfın yaz tatilinde adaya döner. Özkan'ın İngiltere'de yaşayan dayısının oğlu Şevki de tatil için Kıbrıs'a gelir. Özkan Şevki'nin gelmesiyle geçmiş hatırlar, EOKA belası

yüzünden Mahmut dayısının ailesiyle birlikte Londra'ya göç etmesini, onun Kıbrıs'taki çobanlık günlerini hep gözünün önüne getirir. Şevki Özkan'a okulu bitirdiği zaman Londra'ya gitmesi için teklifte bulunur. Bu teklifi reddetmeyen Özkan, bir yıl sonra, okulundan mezun olunca İngiltere tatiline çıkar. Ancak kahramanın İstanbul penceresi burada kapanmaz, çünkü sevdiği kadın oradadır ve Londra dönüşünün akabinde bu pencere hep açık kalacaktır.

Kahramanın Londra'ya gidişyle üçüncü pencere açılır. Bu kısım romanın en geniş bölümüdür. Özkan'ın Londra'da gördüğü, yaşadığı olaylarda ve dayısının hayatına dair eskiyle yaptığı mukayeselerde "hiciv", "seyir" ve "itiraf" motifleri öne çıkar. Şimdi romanın bu bölümündeki olaylar dizisini vererek motifleri örneklendirmeye çalışalım:

Mahmut, karısı ve çocukları Özkan'ı havaalanında karşılarlar. Yazar, bu ilk karşılaşmada Mahmut ve ailesinin dış görünüşü üzerinde durur:

"İlk gözüme çarpan şey, yengemin kollarındaki burma bilezikleriyle boynundaki iki sıra çekirdek altın kolyesi olmuştu. Köyde bıraktığım dayımla Londra'da bulduğum dayım arasında dağlar kadar fark vardı. Mahmut Dayımın kılıç gibi ütülü gri pantolonuyla ceket, rugan ayakkabıları ve gri-kırmızı renkteki kravatı muhteşemdi." (Güvenir, 2011: 83)

Dayısının , yengesinin ve yeğenlerinin dış görünüşlerindeki büyük değişimden sonra Özkan'ın dikkatini çeken ikinci şey onların evinin dekoru olur. Oldukça büyük ve lüks olan bu evin döşemesi son derece zevksiz ve birbirine tezat teşkil eden eşyalardan oluşur (s.90). Evde yarı Türkçe yarı İngilizce konuşan Mahmut ve ailesi Özkan'ın yadırgadığı bir başka husus olur. Kendisinin şerefine hazırlanan akşam yemeğinde dayısının görünüşünü ve davranışlarını şöyle betimler:

"İşte o an, dayımın sol serçe parmağındaki firuze taşlı altın yüzüğünü görmüştüm. Allah Allah...Ne kadar tuhaf? Dayım, şu yumuşak Fransız erkekleri gibi nasıl da böyle bir yüzük takardı parmağına? Öylesine yadırgamıştım onun serçe parmağındaki yüzüğü. Galiba bu yüzük de bol paranın verdiği şımarıklığın bir parçasıydı. "Hakiki kristal dediğin, böyle tınlamalıdır" demişti dayım, kristal bardağa fiske atarken. Demek para, dayıma kristal bardakları ve kristalin özelliklerini de öğretmişti. Çoban adam köy hayatında kristal bardak mı görmüştü? Ne gezer? Sanki de köyde iken yazın ortasında çalının üstüne koydukları göbekli testinin maşrapasından içmezlerdi sularını." (Güvenir, 2011: 94-95)

Yukarıdaki tasvirde değişen ve yozlaşan hayatlara bir eleştiri yapılmaktadır. Bunun gibi çok sayıdaki tasvirlerle dolu olan bu bölümde "hiciv" motifi ağırlıklı olarak kullanılır.

Londra'da bulunduğu bir aylık sürede dayısı tarafından hemen her gün gezdirilen Özkan, bir zamanlar yaşamak istediği bu memleketi iyi ve kötü yönleriyle tanır, sokaklarını, müzelerini, mağazalarını, restoranlarını, park ve bahçelerini görür, insanları hakkında fikir edinir. Kahramanın gezileri esnasında gördüğü Londra manzaralarında “seyir” motifi baskın olarak kullanılır. Aşağıdaki parçada Özkan'ın gözüyle bir mezarlık ve burada dua eden yaşlı İngiliz kadını anlatılır:

“Uzaktan görünen mezar taşlarında derin bir hüznün vardı. Mezarların üstlerinde kalın kar tabakası hüznle karışık bir görüntü verirdi. Turuncu gagalı siyah kırçılı kuşlar mezar taşlarının üstünde dans ediyorlardı. Biraz da unutulmuşluğun görüntüsüydü o mezar taşları. Bembeyaz karlarla kaplı mezarlığın ortasında yine siyah paltolu, siyah şapka ve kırmızı şallı yaşlı bir kadıncağız vardı bu kez de. Bir de tabure getirmişti beraberinde o yaşlı kadın. Avuçlarındaki minicik İncil'den dua okuyordu, daha önce gördüğüm kadın gibi. Bir ara arabamız trafik ışıklarında durduğunda uzun uzun o yaşlı kadını izlemiştim. Beyazlıklar içinde siyahlı kırmızılı bir kadın... Yaşı sanırım yetmiş beş, seksen civarındaydı. Tonton bir kadıncağızdı. Zayıf ama dinamik bir görünümü vardı. Tuhaf gelmişti bana o kadının Kristmas günü bir mezarın başında dua okuması. Daha önce mezarlıkta gördüğüm kederli kadıncağızı anımsatmıştı bana. O da dua okuyordu bir mezarın başında.” (Güvenir, 2011: 269-270)

Mahmut Kıbrıs'tan ayrıldıktan sonra değiştiğini, fakat Kıbrıs'ı özlemekten bir an bile vazgeçmediğini Özkan'a itiraf eder:

“... Ne özlemdir o özlem bir bilsen. Neler vermezdim şimdi harmanda olayım, ineklerimi sağayım, ballı incirlerimden kesip yiyeyim, kavunlarımı, karpuzlarımı, domateslerimi kendi ellerimle ekeyim, kendi ellerimle büyütüp ürününü toplayayım. Bütün bunları bana şu İngiliz'in paraları verebilir mi? Param pulum olmuş ama her şeyimi kaybetmişim, neye yarar? Biz birer para makinesiyiz oğlum, para makinesi. Duyguları, zevkleri, kendi kültürleri kaybolmuş insanlar.” (Güvenir, 2011: 148)

Özkan'ın Londra dönüşünden sonra romandaki ana olaylar dizisi şöyle devam eder:

Kıbrıs'a geldiği gün kız kardeşi Hülya'nın nişanlandığını öğrenen Özkan bundan cesaret alarak ailesine İstanbul'daki sevgilisi Jale'den söz eder. Annesi Cemile Özkan'ın Kıbrıslı bir kızla evlenmesini istediği için ona karşı çıkar, Özkan, Jale'yi sevdiğini ondan vazgeçmeyeceğini dile getirir. Jale'yi görmek için İstanbul'a gider, geleceklerine dair planlar yaparlar. Özkan İstanbul'un hayatını Londra'yla mukayese eder. Bu bölümde Özkan ve Jale İstanbul'da doyasıya gezip tozarken İstanbul manzaraları öne çıkar. Kahramanların Boğaz'da yaptıkları gezinti şöyle anlatılır:

“Vapura binip puslu camın arkasındaki koltuklara ativermiştik kendimizi. Boğaz vapurlarının biri gidiyor, biri geliyordu yine. Her vapur iskelesinde duruşta, insanlar oluk oluk vapurdan içeriye ve dışarıya akıyorlardı. Her iskele duruşumuzda farklı insanlar oturuyordu yanımıza ve karşımıza. Yorgun kentlin insanlarını izlerken onlara acırdım. Kimisi yaşlı emekli ve güze giyinmiş saygın insanlardı. Kimisi, süklüm püklüm büküm her tarafı dökülen hayatın sillesini yemiş fakir fukaraydı. Kimisi de sarmaş dolaş gençlerdi bizim gibi. Ya hacılar, hocalar, kara çarşafılı yobaz insanlar? Yani o uzun yolculukta Boğaz manzaraları ile beraber insan manzaralarını da görüyorduk.” (Güvenir, 2011: 374)

“Temaşa-seyir” motifinin hakim olduğu bu bölümde İstanbul ayrıntıları dikkat çeker:

“Telli Baba’nın kapısında birkaç dilenci vardı. Onlara birkaç kuruş verip uzaklaşacaktık ki yanımızda bir taksi durmuştu. Taksiden bir gelinle bir damat inmişti. Gelin çok güzel, damatsa çok çirkin bir şeydi. Dilenciler etraflarını sarmıştı. Sonra damat onlara birkaç kuruş verip başından savmış ve gelinle içeriye dalmışlardı.” (Güvenir, 2011: 395-396)

Özkan Jale’yle geçirdiği günlerden sonra hayatını kesin olarak İstanbul’da devam ettirme kararı alır. Bunu ailesine bildirmek üzere Kıbrıs’a geri döner. Ailesi Özkan’ın fikrine saygı duyar, birlikte İstanbul’a gidip Jale’nin istenmesine karar verilir. Bu arada Özkan dayısı Mahmut’u da arar. Hep birlikte İstanbul’a giderler. Burada yapılan dünürçülükten sonra Jale ve Özkan nişanlanırlar. Özkan ailesine İstanbul’u gezdirir, burada İstanbul ve Kıbrıs mukayesesi yapılır, yine İstanbul’un sokakları, insanları ve manzaraları seyredilir (s.459-490).

Özkan ve ailesi Kıbrıs’a döner, hazırlıklarını tamamladıktan bir müddet sonra düğünü yapmak üzere tekrar İstanbul’a giderler. Özkan ve Jale’nin düğünü çok görkemli olur (s.503). Jale ve Özkan balayı için Londra’ya giderler. Burada yine “temaşa-seyir” motiflerinin işlek olarak kullanıldığını görüyoruz (s.516-535). Londra’daki düzeni gören Özkan bunu İstanbul’la kıyaslarken aynı zamanda toplumsal bir eleştiri de getirir. Türkiye’nin gerçeklerini ifade eder. Bu hem bir “hiciv” hem de bir “itiraf”tır:

“Bunlar Türkiye’nin gerçekleridir. Vurgunlar da, trafik de, rüşvet de, gecekondu da... Fakirliği bir tarafa bıraktık. Fakir, fakirdir. Fakir insan, hayatın içinde cebelleşir durur. Türkiye’yi sözde adam edecek adamlar, hep vurgun peşinde. Gazetelerde her gün bir haber çıkıyor.” (Güvenir, 2011: 518)

Londra’daki balayının ardından Jale ve Özkan Kıbrıs’ta da düğün yaparlar, İstanbul’a döndükleri zaman şok bir haberle sarsılırlar, Özkan’ın babası Mehmet ani bir kalp krizi sonrası vefat eder. Özkan cenaze için Kıbrıs’a gelir, babasını TMT’cilerin ve

devlet büyüklerinin katıldığı bir törenle defneder ve İstanbul'a döner. Özkan'ın buradaki hayatı artık düzene girmiştir. Eşiyle birlikte açtıkları mimarlık-mühendislik bürosu kısa zamanda tutulur, işleri birbirini kovalar. Bu arada Mahmut Dayı Londra'da ciddi bir hastalık geçirir, sonra toparlar. Mehmet'in ölümünden bir yıl sonra Hülya ve Fikret evlenirler. Özkan ve Jale'nin mutlu giden evlilikleri kızları Lale'nin doğumuyla taçlanır. Bu arada Kıbrıs'ta 14 Temmuz 1974 darbesi gerçekleşir, Kıbrıs yine kan gölüne döner, 20 Temmuz'da da beklenen olur ve Türkiye adaya çıkar. Sonunda Özkan'ın ve babası Mehmet'in hayalleri gerçekleşir. Kıbrıs Türkleri özgürlüklerine kavuşurlar. Özkan, Jale ve kızları Lale Kıbrıs'ı ziyaret ederler, Özkan savaş sonrasında adanın durumunu gözlemler, karısıyla birlikte özgür topraklarda gezerler. Kıbrıs dönüşünde Jale'nin Zonguldak'taki anneannesinin hastalık haberi gelince Jale ve annesi Zonguldak'a giderler. Zonguldak dönüşünde geçirdiği trafik kazasında Jale beklenmedik şok bir sonla ölür. Özkan yıkılmıştır. Ancak hayat devam eder, artık kızıyla teselli bulacak olan Özkan hayatının son penceresini kapatır:

“Onun mezarına son toprağı atarken, son çiçekleri Lale'yle koyarken, karşı sırtlara bakmıştım uzun uzun. O sırtlarda sanki bana gülümseyen, anılarla bütünleşen sevdiğim ve taptığım kadın, Jale duruyordu. Sanki Boğaz'ın vapurları, daha bir hüznü çalıyordu düdüklarini. Martıların kanatlarında bile bir keder vardı sanki. Koca İstanbul Boğazı'nın mavi dalgalarında bile yüreğimin matemi vardı. “Jale, Jale” diye haykırıyordu sanki martılar ve dalgalar.

Ve hayatımın son penceresiyle, son perdesi kapanıyordu ...” (Güvenir, 2011: 664)

Sonuç

Özkan Adakan adlı bir Kıbrıs Türk mücahidinin, üç farklı pencereden bütün bir yaşamının anlatıldığı 664 sayfalık bu hacimli eser bir belge romanıdır. Dolayısıyla kahramanın hayatı gerçeklerden hareketle kurgulanmıştır. Bu da romanın genel manada bir “itiraf” eseri olduğunu gösterir. Zira onun Kıbrıs-Londra-İstanbul üçgeninde yaşadıkları sosyal ve siyasî gerçeklerdir. Bütün bunlar kahraman tarafından itiraf edilirken kişisel ve toplumsal hicivle, seyir-temaşa motifleri de her bölümde tekrar eden hakim unsurlardır.

KAYNAKLAR

AKI, Niyazi. (1960). Yakup Kadri Karaosmanoğlu İnsan-Eser-Fikir-Üslûp. İstanbul: İstanbul Matbaası.

GÜVENİR, Osman. (2011). Üç Pencere. İstanbul: Alfa Yayınları.

KERMAN, Zeynep. (2009). Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri. İstanbul: Dergâh Yayınları.

TANPINAR, Ahmet Hamdi. (1998). Edebiyat Üzerine Makaleler. Hazırlayan: Zeynep Kerman. İstanbul: Dergâh Yayınları.